

THE ECONOMIC APPROACH TO THE FAMILY: GARY S. BECKER'S METHODOLOGICAL IMPERIALISM

ADEM LEVENT

Doç. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü,
Mail: ademlevent@uludag.edu.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-6107>

ABSTRACT

Gary S. Becker (1930-2014), awarded the Nobel Prize in Economics in 1992, conducted highly influential studies on human behaviour. Human capital, household economics, discrimination, and crime are prominent areas of his research into human behaviour. Among these, the economics of the household stands out as one of the most notable fields. In this context, Becker examined key sociological issues such as family relationships, marriage, divorce, fertility, labor force participation of married women, childbearing, altruism, and selfishness. He addressed these issues within the framework of the economic approach. He defined the economic approach as a combination of utility-maximizing behaviour based on self-interest, market equilibrium, and stable preferences. He also regarded the economic approach as synonymous with rational choice theory. Based on this approach, he likened the family to an economic organization. His ability to apply the analytical logic of economics to non-economic fields, such as the family as a social institution, using rational choice theory, sparked serious debates both within and outside the field of economics. These debates have been discussed under the framework of methodological imperialism. This study focuses particularly on Becker's work on the economics of the household, among his broader contributions to sociological issues. As a result of the evaluation, it is seen that Becker narrows down the aspect of the family as a large social institution because he likens the family to an economic organization.

Keywords: Gary S. Becker, The Economic Approach, The Economics of the Household, The Rotten Kid Theorem, Altruism

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 15.06.2025
Kabul Tarihi: 01.11.2025
Yayın Tarihi: 11.11.2025

Makaleye Atıf Bilgisi

LEVENT Adem, (2025). "Aileye İktisadî Yaklaşım: Gary S. Becker'in Metodolojik Emperyalizmi". *Muhafazakâr Düşünce*. Yıl: 21 Sayı: 69 (110-128).

muhafazakârdüşünce • yıl: 21 - sayı: 69 • Temmuz-Aralık 2025

AİLEYE İKTİSADÎ YAKLAŞIM: GARY S. BECKER'İN METODOLOJİK EMPERYALİZMİ

ADEM LEVENT

Öz

1992 yılında Nobel İktisat Ödülü alan Gary S. Becker (1930-2014), insan davranışları üzerine oldukça etkili çalışmalar yapmıştır. Beşerî sermaye, aile ekonomisi, ayrımcılık ve suç, insan davranışlarını incelerken öne çıkan çalışma alanlarıdır. Bunlar içinde aile ekonomisi, insan davranışları üzerine en dikkat çeken çalışma alanlarından biridir. Aile içi ilişkiler, evlilik, boşanma, doğurganlık, evli kadınların iş gücüne katılım oranı, çocuk sahibi olma, fedakârlık ve bencillik, Becker'ın aile ekonomisinde ele aldığı başlıca sosyolojik meselelerdir. Becker, bu meseleleri iktisadî yaklaşıma bağlı kalarak sürdürmüştür. İktisadî yaklaşımı, kişisel çıkara dayalı maksimizasyon davranışı, piyasa dengesi ve istikrarlı tercihlerin birleşimi olarak ifade etmiştir. Aynı zamanda İktisadî yaklaşımı, rasyonel seçim teorisiyle özdeş kabul etmiştir. Bu yaklaşımı veya rasyonel seçim teorisini esas alarak aileyi bir iktisadî organizasyona benzetmiştir. Rasyonel seçim teorisini kullanarak iktisadın araştırma mantığını bir sosyal kurum olan aile gibi iktisat dışı alanlara yayma becerisi hem iktisat içinde hem de iktisat dışında ciddi tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar, metodolojik emperyalizm çatısı altında incelenmiştir. Bu çalışmada, Becker'ın sosyolojik meseleler üzerine yaptığı çalışmalardan özellikle aile ekonomisi değerlendirilmektedir. Yapılan değerlendirme neticesinde Becker'ın aileyi iktisadî organizasyona benzettiği için ailenin geniş bir toplumsal kurum olma yönünü daralttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gary S. Becker, İktisadî Yaklaşım, Aile Ekonomisi, Çürük Çocuk Teoremi, Fedakârlık

Giriş

Politik iktisat, başta devlet olmak üzere sınıf, grup ve aile gibi sosyal kurumlarla ilgilenmiştir. Bunun tipik örneği Thomas Malthus'un 1798 yılında neşrettiği *Nüfus İlkesi*'dir. Malthus [(1798) 2017, s. 37], nüfus teorisinde iktisadî gelişme ile çocuk yapma arasında doğrudan bir paralellik kurmuştur. Nüfus artışına paralel besin kaynaklarının artmayışı, yoksullar üzerinde olumsuz etkiler yaparak doğurganlığı şekillendirmektedir. Malthus'un yanında Adam Smith, John Stuart Mill ve Karl Marx gibi klasik dönem düşünürleri de iktisadın henüz formelleşmediği ve iktisat ile sosyolojinin iki ayrı disipline bölünmediği bir evrede iktisat teorisi, etik ve sosyal kurumlar üzerine yazmışlardır (Yılmaz, 2002/2003, s. 67). Ancak 19. yüzyılın sonundan başlayıp özellikle 20. yüzyılın ortalarında iktisatçılar bu genişliği, bilim olma lehine terk edip daha daraltılmış modellerle iktisat disiplininin sınırlarını çizmeye girişmişlerdir. Örneğin, 19. yüzyılın sonlarında Almanya'daki *Methodenstreit*, iktisat disiplininin kontrolü için analitik yaklaşımı savunanların Alman tarihçi okulu iktisatçıları yenmesinin yanında iktisat ile sosyolojinin ayrışmasının da işareti olmuştur (Kalleberg, 1995, s. 1208). Çünkü politik iktisadın aksine neoklasik iktisat, kıtlık koşullarında tahsis verimliliğine yapılan vurguda belirginleşmiştir. Metodolojik olarak neoklasik iktisat, bireysel rasyonel seçimin nicel modellemesini ve bu seçimlerin toplam sonuçlarını analiz etmiştir. Bu nedenle neoklasik yaklaşım sonrası iktisat, bireysel rasyonel eylemi analizinin merkezine yerleştirerek model kurmayı hedeflerken sosyoloji rasyonel eylemin dışındaki toplumsal ilişkileri incelemeye koyulmuştur (Ingham, 1996, s. 244). Dolayısıyla 19. yüzyılın sonunda iktisat ile sosyoloji arasında entelektüel iş bölümü gerçekleşmiş ve iktisat, bireysel rasyonel eylemi disiplinin temelini alıp aile gibi sosyal kurumları analiz sınırlarının dışında bırakmıştır. Bir sosyal kurum olarak aile, sosyolojinin araştırma sınırları içinde kalmıştır.

1945 sonrası ileri kapitalist ülkelerde nüfusa ve doğum oranlarına dair düşüncelerin yaygınlaşmasıyla (Becker, 1960) iktisatçılar, aile benzeri sosyal kurumlar üzerine yeniden düşünmeye başlamışlardır. Gary S. Becker (1930-2014) bu iktisatçıların başında gelmektedir. Hemen hemen bütün insan davranışlarını iktisadî bir yaklaşımla açıklamaya çalışan Becker'ın aileye ilişkin düşünceleri, 1970'lerde oldukça ses getirmiştir. Becker, "yeni hane halkı" veya "aile ekonomisi" olarak bilinen alanın entelektüel lideri olmuştur. Aile ekonomisi, neoklasik mikro ekonomik analizin ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olan belirgin bir araştırma programıdır. Post-Marshall'cı mikro analizin ortaya çıkmasıyla iktisatçıların ele aldığı soruların kapsamı daralmış ve politik iktisatçıların meşru alanları olarak gördükleri nüfus ve aile gibi konular ihmal edilmiştir. Becker'ın

beşerî sermaye, zaman tahsisi, evlilik, doğurganlık, fedakârlık ve kuşaklar arası hareketlilik üzerine yaptığı çalışmalar mikro analizi, iktisadın daha evvel terk ettiği veya hiç girmediği alanlara itmiştir (Ben-Porath, 1982, s. 52). Becker, evliliği bir piyasa olarak incelemiş hem eş seçimini hem de tek eşliliğe veya çok eşliliğe yol açan koşulları iktisadî açıdan ele almıştır. Özellikle eşler arasındaki uzmanlaşmayı ve hane içindeki iş bölümünü irdelemiştir. Çocuklara olan talebi neyin etkilediğini değerlendirmiştir. Nesiller arası hareketliliği çeşitli şekillerde ele almış, ailelerin farklı çocuklara yaptıkları “yatırımı” ve nesiller arasındaki gelir eşitsizliğini araştırmıştır. Boşanmada eksik bilginin etkisi ve aile içindeki fedakârlık gibi bir dizi konuyu ele almıştır (Coleman, 1993, s. 173). Becker’ın aile üzerine geliştirdiği fikirleri hem çok tartışılmış hem de meseleye yeni bir soluk getirmesi nedeniyle takdir edilmiştir. Onun aileye tamamen iktisadî bir perspektifle yaklaşması ve aileyi kıt kaynak olarak değerlendirmesi, metodolojik emperyalizmin uç örneği olarak görülmüştür.

Bu çalışma, Becker’ın aileye dair fikirlerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Becker, aileye tamamen iktisadî veya rasyonel seçim teorisi açısından yaklaştığı için çalışmaya da öncelikle insan doğasının ve davranışlarının maksimizasyona dayanan iktisadî açıklaması yapılarak başlanacaktır. Daha sonra Becker’ın aile ekonomisi kavramı izah edilecek ve oradan da Çürük Çocuk Teoremi’ne geçilecektir. İlgili anlatımlarla Becker’ın perspektifinin metodolojik emperyalizmin uç örneğini sergilediği gösterilecektir. Çalışma kapsamı gereği Becker’ın sadece aileye yönelik düşüncelerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Zaten bu analiz başarılı bir şekilde gerçekleşirse Becker’ın tüm düşüncelerinin odağına da temas edilmiş olunacaktır.

Bu çalışmanın farkı, tam da burada ortaya çıkmaktadır. Çünkü Becker’ın düşünceleri üzerine çok sayıda çalışma (Heckman, 2015; Küçükoğlu, 2025; Sandmo, 1993) bulunmakla birlikte sadece aile ekonomisi üzerine düşüncelerinden yola çıkılarak insan doğası, doğurganlık, fedakârlık, iktisadî analizin ayırt edici “gücü” ve sosyal etkileşimler gibi düşüncesinin ufuklarının ulaştığı bütün kavramların irdelenmesi sınırlıdır. Ancak bu çalışma, diğer çalışmaların aksine bunu yaptığını iddia etmektedir. Becker’ın aileye dair düşüncelerinden başlayıp iktisat bilimine yaptığı neredeyse bütün katkıları eleştirel anlamda gözden geçirmektedir. Bu da iktisatçı olmayan genel okur için hem 1945 sonrası iktisadın genişleyen sınırlarını görmek hem de Becker’ın düşüncelerini anlamak adına bir kolaylık sağlamaktadır.

İnsan Doğasının ve Davranışlarının İktisadî Analizi

İnsan doğasını ve davranışlarını iktisadî açıdan açıklamaya çalışan tek düşünür Becker değildir. İktisatçılar, uzun zamandan beri kişisel çıkaraya dayalı maksimizasyon teorisini disiplinin merkezine yerleştirerek insanı ve toplumu anlamaya çalışmaktadırlar. Bu perspektif bir yere kadar açıklayıcı olmakla beraber kısıtlayıcıdır da. Açıklayıcıdır çünkü ileri kapitalist ülkelerdeki gelişme sorununa uygun bir insan modeli sunmaktadır. Aynı zamanda sunduğu bu insan modeli, evrensel ve her yerde geçerli bir teori için temel teşkil etmektedir. Kısıtlayıcıdır çünkü tüm insan davranışlarını ve ilişkilerini sadece kişisel çıkaraya dayalı maksimizasyon analizine indirgediği için iktisat dışındaki diğer toplumsal etkenleri görmezden gelmektedir. Hatta insan davranışlarının sosyal bağlamını ihmal ettiğinden gerçekçi olmadığı bile söylenebilir. Ancak insana dair açıklayıcı bir tarafının olması ve modellemeye yardım etmesi nedeniyle kişisel çıkaraya dayalı maksimizasyon yaklaşımı, iktisat disiplininin merkezine oturmuştur. Örneğin, F. Y. Edgeworth, 1881’de yayınlanan *Matematiksel Psikik* adlı eserinde, iktisadın birinci ilkesinin her etkenin yalnızca kişisel çıkarla harekete geçtiğini ileri sürmüştür. İnsana ilişkin bu görüş, ekonomik modellerde kalıcı bir yaklaşıma dönüşmüştür ve iktisadî teorinin doğasının bu temel öncülden çok etkilenmiş olduğu görülmektedir (Sen, 1977, s. 317). Bu nedenle uzun bir süreden beri kişisel çıkar, rasyonalite ve denge, iktisadın “kutsal” üçlüsü kabul edilmiştir (Colander vd., 2004, s. 485).

İktisadın söz konusu üçlüsü, Becker’in çalışmalarına da temel teşkil etmektedir. Birincisi, Becker, bireylerin maksimize edici rasyonel davranışlarda bulunduğunu varsaymıştır. İkincisi, teorisine iyi tanımlanmış bir denge kavramını dâhil etmiştir. Üçüncüsü, verimliliğe büyük önem vermiştir. Maksimizasyona vurgu önemlidir ve Becker’in yeni durumlarda tahminler yapmasına olanak sağlamıştır. Bu da çalışmalarının çoğunun konusudur. Bireylerin bir şeyi maksimize ettiği varsayıldığında herhangi bir uyarana karşı iyi tanımlanmış ve öngörülebilir bir davranışsal tepki türetilir (Lazear, 2015, s. 80). Bu nedenle Becker’a göre (1976a, s. 5) iktisadın konusunun ne olduğuna ilişkin bir anlaşmazlık olabilir. Ancak iktisad, sosyal bilimlerdeki diğer disiplinlerden ayıran en önemli şey, konusu değil, yaklaşımıdır. Birçok davranış türü çeşitli disiplinlerin konusuna girer: Doğurganlık davranışı sosyoloji, antropoloji, iktisat, tarih ve hatta politikanın bir parçası olarak kabul edilir. Fakat Becker iktisadî yaklaşımın benzersiz bir şekilde güçlü olduğunu ve geniş bir yelpazedeki insan davranışına entegre edilebildiğini iddia eder. İktisadî yaklaşımın özünü, davranışın maksimize edilmesi, piyasa dengesi ve istikrarlı tercihlerin sürekli kullanılan birleşik varsayımları oluşturur. Aynı

zamanda Becker (1993a), iktisadî yaklaşımı rasyonel seçim teorisiyle özdeş kabul eder. Rasyonel seçim teorisi, son iki asırda rafine edilmiştir. Bu teori bireylerin faydalarını zamanla hızla değişmeyen temel tercihlerden hareketle maksimize ettiklerini ve farklı bireylerin davranışlarının açık ve örtük piyasalar tarafından koordine edildiğini varsayar. Becker, iktisadî yaklaşımın maddi mallar ve isteklerle veya parasal işlemlerin olduğu piyasalarla sınırlı olmadığını ve kavramsal olarak büyük ve küçük kararlar veya “duygusal” olan ve olmayan kararlar arasında ayırım yapmadığını savunur. Rasyonel seçim teorisini güçlü bir silah olarak görür. Sosyal bilimlerde yaşanan birçok sorunun rasyonel seçim teorisi ile çözülebileceğini düşünür. Şimdilik savaş ve din gibi meselelere uygulanmasa da ileride bunlardaki sorunları da rasyonel seçim teorisinin çözümlenebileceğini iddia eder. Rasyonel davranmaktan kastı, geleceğe bakan ve geleceğin ne getireceğini mümkün olduğunca öngörmeye çalışan tutarlı davranış en üst düzeye çıkarmaktır (Becker, 1990, s. 40).

Özelde Becker’ın genelde de diğer iktisatçıların insan doğası üzerine yazdıklarına bakıldığında kendi çıkarını düşünen rasyonel ajanların karar alma süreçlerinden bahsettikleri görülür. Bu ajanların, tüm olası seçenekler arasından standart modele bağlı olarak fayda, kâr, gelir, servet vb. olarak tanımlanan beklenen kazançlarını maksimize edeni seçtikleri varsayılır. Kararın belirli bağlamı standart modelde önemsizdir (Smith, 2004, s. 67). Daha öz olarak rasyonel, kendi çıkarını gözetken karar verici olarak insan ile piyasa mübadelesi ile tipikleştirilen toplumsal etkileşim, iktisadın insan doğasını ve davranışlarını açıklarken kullandığı temel varsayım olur (Hirshleifer, 1985, s. 53).

Elbette iktisatçılar insan doğasını kişisel çıkarla açıklarken disiplinin kurucu ismi Adam Smith’e de atıf yapmışlardır. George Stigler, Adam Smith’i bu açıdan yorumlayan önemli iktisatçıların başında gelir. Stigler’a göre (1971) *Milletlerin Zenginliği*, kişisel çıkarların graniti üzerine inşa edilmiş muazzam bir saraydır. Kişisel çıkarın muazzam derecede büyük kuvveti, kaynakları en verimli kullanımlarına yönlendirir, işçileri çalışkanlığa ve mucitleri muhteşem yeni iş bölümlerine teşvik eder. Kısacası, kişisel çıkara serbestlik veren ulusu düzenler ve zenginleştirir.

Becker da Stigler’ın Adam Smith yorumunu benimser. Becker (1976a), Adam Smith’i kişisel çıkara dayalı maksimizasyon yaklaşımının kurucusu kabul eder. Bu noktada Stigler ile uyumlu bir Adam Smith okuması yapar. Ancak bu okumanın Adam Smith’e dair olgun bir vizyon içerdiği söylenebilir. Çünkü *Das Adam Smith Sorunu* bağlamındaki tartışmaları görmezden gelir. Adam Smith’in iki eseri arasındaki çelişkidir hareketle oluşturulan söz

konusu sorun, Adam Smith'in düşüncesine ait yanlış anlaşılımları giderecek felsefi bir tartışmadır. Bu konuda Vernon L. Smith ile Amartya K. Sen'den yardım alınarak Adam Smith'i Becker ile Stigler'in yorumunun dışında değerlendirilmek mümkündür.

Vernon L. Smith'e göre (1998) Adam Smith'in iki eseri arasında insan doğasına dair görünüşte çelişkili temalar bulunmaktadır. Bunlar, işbirlikçi olmayan kişisel çıkar ve başkalarına yönelik sempatidir. Kişisel olmayan piyasa mübadelesi ile kişisel değişimi birbirinden ayırırsak bu görüşler çelişkili değildir. İlkinde işbirlikçi olmayan davranış, uzmanlaşmanın ve zenginlik yaratmanın temeli olan değişimden elde edilen kazancı en üst düzeye çıkarır. Kişisel değişimdeki işbirlikçi davranış, karşılıklılığa (zaman içinde hediye, iyilik ve yardım alışverişi) dayanır ve bu da sosyal değişimden elde edilen kazanımları en üst düzeye çıkarır. İnsanların hem işbirlikçi olabilecekleri hem de olmayabilecekleri laboratuvar deneyleriyle doğrulanmıştır. Piyasalar ve ticari ilişkilerde kişisel çıkarıcı bir değişim eğiliminden söz edilebilir. Bu söz konusu iki dünyanın karıştırılması nedeniyle Adam Smith yanlış yorumlanmıştır. Aksine Adam Smith, bugün çoğu iktisatçı tarafından kişisel çıkar varsayımına dayanan standart sosyoekonomik bilim modelini savunmamıştır. Adam Smith kötü bir şekilde ve tekrar tekrar "ekonomik insan" etiketiyle yanlış tanımlanmıştır. Bu etiketleme, onun baskın ahlaki kaygılarını görmezden gelmiş, Adam Smith ve hemen hemen tüm diğer İskoç filozofların dile getirdiği temel önermenin nüanslarını takdir etmemizi engellemiştir: Başkaları için iyilik yapmak, bireylerin başkaları için iyilik yapmak için kasıtlı bir eylemde bulunmasını gerektirmez (Smith, 2004, s. 68). Yaygın inancın aksine, Adam Smith, insanların öncelikle kişisel çıkarları tarafından motive edildiğini savunmaz. Kişisel çıkarlardan değil, ihtiyatı da içeren ama her zaman "diğer insanların da katılabileceği" şeylerle aracılık edilen "kendi çıkarlarından" söz eder. Dolayısıyla Adam Smith, kişisel toplumsal ve kişisel olmayan ekonomik dünyada aynı anda yaşamanın yarattığı insani sorunun incelenmesini gösterir. Bu da insan ekonomisidir (*humanomics*) (Smith ve Wilson, 2019, s. 2-3).

Adam Smith'in Chicago Okulu iktisatçıları tarafından yanlış yorumlandığını vurgulayan önemli iktisatçılardan biri de Amartya Sen'dir. Sen'e göre (2011) Adam Smith'in insan davranışlarına dair analizinin yanlış yorumlanması, 20. yüzyıl iktisadının yaygın bir özelliği olmuştur. Adam Smith, "kendine hâkim olma" ve "sempati" kavramlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Fakat bu gerçek, kişisel çıkar ve bunun faydaları konusunda "Smithyen" olarak bilinen birçok iktisatçının yazılarında gözden kaybolmuştur. Elbette Smith, eylemlerimizin birçoğunun

gerçekten kişisel çıkar tarafından yönlendirildiğini ve bunların bir bölümünün iyi sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir. Ancak *Milletlerin Zenginliği*'nde bulunan ünlü alıntı, yanlış yorumlanmıştır. Çünkü Sen'e göre Smith'in yapmak istediği şey, yorumlayıcılarının ileri sürdüklerinden çok farklıdır. Zaten alıntılanan metnin içinde yer aldığı bölümün konusu da iş bölümüdür. Dolayısıyla metin, iş bölümünün neden ve nasıl işlediğini anlatmak içindir. Adam Smith için iş bölümü, evrensel refahın temel kaynağıdır (Levent, 2017, s. 120).

Adam Smith'e atfedilen "hatalı" görüşler neticesinde oluşturulan modern iktisadın kişisel çıkara dayalı maksimizasyon varsayımı, komşu sosyal disiplinleri de istila etmiş ve rasyonel seçim teorisi analistleri aynı "dar" ve "hatalı" görüşleri uygulamışlardır. Adam Smith'in *Ahlaki Duygular Teorisi*'nde oldukça ayrıntılı bir şekilde tartıştığı cömertlik, sosyal bağlılık veya kamu ruhu gibi makul değerler yok sayılmıştır (Sen, 2011, s. 263).

Sen'in eleştirdiği bu durum, en açık bir şekilde Becker'in düşüncelerinde görülebilir. Çünkü Becker, rasyonel seçim teorisyenlerinin en rafine örneklerinden biridir. Becker, insan davranışlarını açıklamak için geliştirmiş olduğu rasyonel seçim teorisini veya iktisadî analizi, dört farklı araştırma alanında kullanmıştır. Bunlardan birincisi, insana yapılan yatırımların sonucunda insani yeteneklerinin geliştirilmesini ifade etmek üzere kullanılan beşerî sermayedir. İkincisi, ailelerin çalışma ve evde kalmaya dönük zaman tahsislerindeki davranış alanı olarak aile ekonomisidir. Üçüncüsü, insanların suç ve cezaya dönük tutumlarıdır. Sonuncusu ise emek ve mal piyasasında ayrımcılığa dönük davranışlardır (Bilen ve Yumuşak, 2008, s. 13). İlgili dört alan arasında aile ekonomisi ve beşerî sermaye, neredeyse bütün sosyal bilimlere etkilemiştir. Becker'in rasyonel seçim teorisini veya iktisadî analizi aileye uygulaması, sosyal bilimlerde oldukça ses getirmiştir. Benimsediği yaklaşım, başta aile ekonomisi olmak üzere bütün sosyal ilişkilere nüfuz etmiştir.

İktisadî Yaklaşımla Aileyi Anlamak veya Yeni Aile Ekonomisi

Becker'in aile ekonomisi ve ekonomik demografi üzerine yaptığı çalışmalar, iktisadî analizin piyasa dışı davranışa yönelik en önemli uygulamalarıdır. Beşerî sermaye üzerine yaptığı ve aileyi beşerî sermaye yatırımlarının başlıca finansörü olarak tanımlayan çalışmalarıyla örtüşmektedir. Ele alınan temel sorun, diğer şeylerin yanı sıra beşerî sermayenin doğrudan ve piyasa yoluyla sağlanması ve miraslar da dâhil olmak üzere kaynakların aileler içinde nasıl dağıtıldığıdır (Rosen, 1993, s. 28). Ayrıca aileye yönelik iktisadî yaklaşım evliliği, boşanma-

yı, doğurganlığı ve aile üyeleri arasındaki ilişkileri faydayı maksimize eden ve geleceğe yönelik davranış merceğinden yorumlamaktadır (Becker, 1993b).

Becker, fayda analizine dayandırdığı mikro iktisat teorisini, birçok sosyoloğun rasyonel hesaplamalara tabi olmadığı ve normatif faktörlere bağlı varsaydığı evlilik ve doğurganlık, iş ve eğlence arasındaki zaman tahsisi, suç, ceza ve ayrımcılık gibi piyasa dışı olgular da dâhil olmak üzere geniş bir sosyolojik konu kümesine uygulamıştır (Kalleberg, 1995, s. 1209). Amacı ailenin ekonomik yönlerini ele almaktan daha iddialıdır. Evlilik, doğum, boşanma, hanedeki iş bölümü, prestij ve diğer maddi olmayan davranışları, maddi davranış için geliştirilen araçlar ve çerçeveye analiz etmeyi hedeflemektedir (Becker, 1993a). Bu yönüyle, aileyi bir “fabrika” gibi çok kişili üretim fonksiyonu olarak modellemiştir (Fine ve Milonakis, 2014, s. 77). Aile davranışının rasyonel seçim analizi, davranışı maksimize etme, insan sermayesine yatırım, zamanın tahsisi ve kadınlar ile diğer gruplara karşı ayrımcılık üzerine kuruludur (Becker, 1993b, s. 395).

Becker’ın aile üzerine çalışmasının çıkış noktası, erkekler ve kadınlar evlenmeye, çocuk sahibi olmaya veya boşanmaya karar verdiklerinde, refahlarını fayda ve maliyetleri karşılaştırarak artırmaya çalıştıkları varsayımdır. Bu nedenle, insanlar bekâr kalmaktan daha iyi durumda olacaklarını beklediklerinde evlenirler ve refahlarını artırmasını beklediklerinde boşanırlar. Evlilik ve diğer davranışlara yönelik rasyonel seçim yaklaşımı aslında sıklıkla “sıradan insanın” içgüdüsel ekonomisiyle tutarlıdır (Becker, 1993b, s. 395-396).

Becker, bazı kişilerin davranışları ile diğer kişilerin farklı özellikleri arasındaki etkileşimleri analiz etmek için basit ekonomik teori araçlarını kullanır. Bu etkileşimler çağdaş sosyolojik ve antropolojik literatürde vurgulansa ve birkaç önemli 19. yüzyıl iktisatçısı tarafından davranışın temel taşı olarak kabul edilse de modern iktisat literatüründe büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Analizin temel kavramı “sosyal gelir”dir. Bu, bir kişinin kendi gelirinin ve diğerlerinin ilgili özelliklerinin onun için parasal değerinin toplamıdır. Buna sosyal çevre adını verir. Aynı ailenin üyeleri arasındaki etkileşimler en büyük ilgiyi görür. Bir ailenin “reisi”, cinsiyetten veya yaştan bağımsız şekilde, genel satın alma gücünü diğer tüm üyelere aktaran üye olarak tanımlanır. Reisi olan bir aile, birbirine bağımlı bir organizasyondur. Üyeler arasında gelirin yeniden dağıtılması, herhangi bir üyenin tüketimini veya refahını etkilemez. Çünkü sadece baştan yapılan transferlerde telafi edici değişikliklere neden olur. Sadece reis değil, diğer üyeler de bencil olsalar bile, sadece kendi gelirlerini değil, aile gelirlerini de maksimize ettikleri anlamında, tüm üyeleri seviyormuş gibi

davranırlar. Ebeveynlerden çocuklara okul, hediye ve miras şeklinde yapılan transferler, bu transferlerin yokluğunda çocukların gelirlerinin ebeveynlerine göre ne olacağıyla negatif ilişkili olma eğilimindedir. Bu nedenle, transferler dâhil çocukların göreceli geliri, bu transferlerle ilgisiz veya hatta negatif ilişkili olabilir (Becker, 1974).

Görüldüğü üzere Becker, aileyi bir fabrika veya iktisadî bir organizasyon olarak düşünüp sosyal ilişkilere iktisadî bir yaklaşım geliştirir. Yaptığı girişimin orijinal olduğunu iddia eder. Çünkü modern iktisatçıların 1950'lere kadar ailelerin davranışlarını ihmal ettiğini söyler. Aile ekonomisinin temelinde bulunan iktisadî analizi, 1950'lerden sonra kimin kiminle evlendiğini ve eğer boşanırlarsa ne zaman boşandıklarını, çocuk sayısını ve her çocuğun beşerî sermayesine yapılan yatırımları, evli kadınların iş gücüne katılımının kapsamını ve zamanlamasını, yaşlı ebeveynlerin destek için çocuklara güvendiği zamanları ve diğer birçok aile seçeneğini açıklamak için kullanır. İktisadî analizin son 100 yılda doğum oranlarındaki büyük düşüşü, 1950'lerden sonra evli kadınların iş gücüne katılımındaki hızlı genişlemeyi, boşanma oranlarındaki artışı ve ailedeki diğer büyük değişiklikleri açıklamaya yönelik önemli içgörüler sağladığını ifade eder. Ona göre aile ekonomisi artık saygın ve büyüyen bir alandır (Becker, 1988, s. 1).

Becker, bu alanın öncüsü olduğunu düşünür. Robert J. Barro ile neoklasik üretim fonksiyonunu, ebeveyn fedakârlığına dayalı doğurganlık tercihleriyle birleştiren bir modelin dinamiklerini ve karşılaştırmalı istatistiklerini ortaya koyan ilk kişiler olduklarını belirtir (Barro ve Becker, 1989, s. 482). Ancak Becker'ın aileye ilişkin perspektifi, toplumun ıslahıyla veya bir milletin yükselmesiyle ilgili değildir. Böyle bir gündemi de yoktur. Aile dâhil bütün sosyal ilişkilerin iktisadî açıklamasını yapar. Ana amacı, iktisadî yaklaşımın gücünü göstermektir. Dini ve dinin öğütlediği hayırseverliği, teorisinin dışında bırakır. Neredeyse tüm toplumlarda görülme ihtimali oldukça yüksek olan insanlar arasındaki aşkı, sevgiyi, merhameti, yardımseverliği, karşılıksız vermeyi ve şefkati yok sayar. Bunların varlığını kabul etse de iktisadî yaklaşımla ele alınmalarını önerir. Önerdiği iktisadî yaklaşımın karşılaştığı en büyük zorluk, fedakârlıktan gelir. Fedakârlığı sadece aile içinde irdeler. Aile içindeki fedakârlığa dair çözüm önerisi ise Çürük Çocuk Teoremi'dir.

Çürük Çocuk Teoremi: Bencillik ve Fedakârlık

Fedakârlık, Becker'ın aile ekonomisinde üzerinde çokça durduğu bir meseledir. Fedakârlık üzerinden Çürük Çocuk Teoremi'ni geliştirir. Çürük

Çocuk Teoremi, fedakârlık tartışmasını daha da ileri götürür. Bencil bireylerin davranışlarının fedakârlıktan nasıl etkilendiğini gösterir. Bazı koşullar altında, bencil kişiler bile hayırseverlerine karşı fedakârmış gibi davranmaya teşvik edilirler. Çünkü bu, kendi bencil refahlarını artırır. Bu şekilde davranmalarının nedeni, hayırseverlerinden aldıkları hediyelerin onları daha kötü hâle getirecek kadar azalabilir olmasıdır (Becker, 1993b, s. 398). Ancak Becker, fedakârlığı felsefi anlamıyla ele almaz. Onu, iktisadî terminolojiye indirgeyerek inceler. Örneğin, fedakârlığı, felsefi anlamda insanların gerçek motivasyonları şeklinde değil, üretim ve tüketim tercihlerine bağlı davranışlar olarak tanımlar. Ona göre etkili fedakâr, aile gelirini daha iyi duruma getirmek için eylemlerde bulunur (Becker, 1981, s. 2-4).

Becker'in analizinde ailelerin işleyişindeki fedakârlık, bir kişinin faydasının bir başkasının faydasına doğrudan bağımlılığı olarak tanımlanır. Fedakârlığı bir aileyi tanımlamada temel bir unsur olarak görür ancak ailede hem fedakâr hem de bencil insanlar gelir açısından birbirine bağlıdır. Hepsi ortak gelirlerini önemser ve geliri en üst düzeye çıkarmaya çalışır (Ben-Porath, 1982, s. 53). Bunu garantileyen mekanizma, fedakârlardan başkalarına yapılan transferlerin telafi edici davranışdır. Bencil aile üyeleri, kendileri için 90 sente bir dolarlık aile menfaati satmazlar. Çünkü aile geliri (bencil insanların geliri dâhil) on sent azaldığında bencil insanlar için fedakârların bakış açısından optimum gelir, başlangıç seviyesine kıyasla azalacaktır. Dolayısıyla, bir şey aldıkları sürece, bencil aile üyeleri hem fedakârlara hem de fedakârların diğer yararlanıcılarına karşı fedakârca davranırlar. Bu Çürük Çocuk Teoremi'dir. Bu tür bir davranış, faydayı maksimize etmeyi mümkün kılar. Çürük Çocuk Teoremi, aile içindeki dağıtımsal çatışmayla ilgilenmez. Becker, bir anlaşmazlık olursa ne olacağını söylemez. Bencil üyeler, fedakârlar 90 senti bilmiyorsa ve bencil üyelere yapılan transferi 90 sent veya daha fazla azaltmıyorsa kendileri için 90 sent karşılığında bir dolarlık aile hissesi satabilirler. Elbette teoremin geçerli olması için koşul, fedakârların son sözü söylemesi gerektiğidir. Yani desteklerini geri çekme araçlarına sahip olmaları gerekir (Ben-Porath, 1982, s. 54).

Becker, ebeveynlerin hem çocuk sayısını hem de her çocuğa miras bırakılan sermayeyi seçtiği neoklasik model taslağı çizer. Ebeveynlerin çocuklara karşı fedakârlığı veya sevgisi, çocukların niceliği ve niteliğinin analizi için bir çerçeve sağlar. Fedakârlık, ebeveynlerin faydasının her çocuğun faydasına bağlı olduğu anlamına gelir. Çocuk başına fedakârlık, çocuk sayısı ile negatif ilişkilidir. Bu nedenle ek bir çocuk, ebeveynler için çocuk başına faydayı "ek bir arabanın araba başına faydayı" düşürmesiyle aynı anlama gelir. Bu tür bir

fedakârlık, ebeveynlerin faydasının kendi yaşam döngüsü tüketimine ve ayrıca çocuk başına fedakârlık derecesine, çocuk sayısına ve her çocuğun faydasına bağlı olmasına izin verilerek kolayca neoklasik fayda fonksiyonuna eklenebilir. Bu formülasyon, ebeveynlerin çocukların tüketimine göre tercihinin dışsal olmadığı ancak çocuk sayısı arttıkça arttığı yönünde önemli bir çıkarım yapar (Becker, 1988, s. 3-4). Becker'ın yeniliği, ebeveynleri, faydayı; yalnızca çocuk sayısını değil, aynı zamanda her çocuğun kalitesini de içerecek ve nitelik ile niceliğin kısmi ikame olacağı şekilde maksimize eden kişiler olarak görmektir. Sonuç, nitelikten bağımsız olarak bir çocuğa sahip olma ve onu büyütmenin fiyatındaki bir artışın, niceliğin nitelikle yer değiştirmesine yol açmasıdır. Bu nedenle, çocukların niceliği ve niteliği arasında, çocuk sahibi olma ve onu büyütmenin çocuk başına fiyatına karşı oldukça hassas olan bir takas vardır (Coleman, 1993, s. 174). Görüldüğü üzere Becker, çocuk sahibi olmayı dayanıklı tüketim malı talebi olarak modeller. Çocuklar, tıpkı otomobil gibi zamanla bir hizmet akışı üretirler. Bu nedenle tüketim ve talep eğrileri açısından nüfus artışından bahsedilebilir (Lazear, 2000, s. 107). Dolayısıyla Becker'ın analizinde aile içindeki fedakârlık ve sevginin varlığı, insanların çocuk sahibi olma ve soyunu sürdürme arzusu, tamamen insanın madde ile kurmuş olduğu bir ilişki düzeyine indirgenir. İnsanlar arası münasebetin insana verdiği mutluluk veya felsefi anlamda bir telosu gerçekleştirme olarak aile kurma ve çocuk sahibi olma isteği, herhangi bir eşyayı edinme ve ondan yararlanma şeklinde muamele görür.

Fedakâr ebeveynler çocuklarına miras bıraktığında da analiz basittir. Fedakârlık ve mirasların birleşimi, çocukların sağlığı, eğitimi ve diğer beşerî sermayeye yapılan serveti maksimize eden yatırımın finansmanında herhangi bir zorluğu ortadan kaldırır. Çünkü ek beşerî sermayenin marjinal getiri oranı varlıklardaki oranı aşarsa hem ebeveynler hem de çocuklar ek sermaye ile daha iyi durumda olur. Ebeveynler, çocuklarının beşerî sermayesine daha fazla harcama yapmanın tüketimleri üzerindeki olumsuz etkisini telafi etmek için daha az tasarruf edebilir ve yaşlılıkta tüketim üzerindeki daha düşük tasarrufların etkisini telafi etmek için de mirasları azaltabilirler (Becker, 1988, s. 8). Sosyal normlar, aile üyeleri arasındaki ilişkileri etkilemede önemlidir ama miras kadar etkili değildir (Becker, 1988, s. 10). Bir fedakârın transferleriyle birbirine bağlanan gruptaki her kişi, çoğu bencil olsa bile, grubun toplam gelirini maksimize etmek için bir teşvike sahiptir. Hükûmet uygun vergiler ve sübvansiyonlar koyarsa veya üyeler yalnızca grubun tamamına fayda sağlayacak eylemlerde bulunmak için birbirleriyle pazarlık yaparsa fedakârlık olmadığında grubun geliri maksimize edilebilir. Ancak özellikle hükûmetler ilkel olduğunda veya

birçok baskı grubuna tabi olduğunda, sözleşme hukuku iyi gelişmediğinde veya diğer özel işlem maliyetleri önemli olduğunda uygun gönüllü anlaşmalar ve hükümet eylemi genellikle elde edilmez. Bu nedenle, fedakâr bir durumda Çürük Çocuk Teoremi tarafından tetiklenen özel davranış otomatik olarak grup gelirini maksimize ederken hükümet tepkileri veya Coase Teoremi (özel pazarlık üzerine) bunu yapmaz. Kısacası, Çürük Çocuk Teoremi esasen bencillerin başkasının fedakârlığından yararlandıklarında fedakârlığı taklit etme teşvikiyle ilgili bir teoremdir. Daha genel olarak, bir bencil, fedakâr davranış başkalarının davranışları üzerindeki etkisiyle kendi tüketimini artırdığında, fedakârlığı taklit etmeye çalışmak için bir teşvike sahiptir (Becker, 1976b, s. 822).

Becker, iktisatçıların analitik tekniklerini popülasyon genetiği, böcek bilimi ve sosyo-biyolojinin diğer biyolojik temelleriyle birleştirmenin hem iktisat hem de sosyo-biyoloji için kazanç sağlayacağını savunur. İktisatçıların tarafından verili olarak kabul edilen ve belirsiz bir şekilde insan doğasına atfedilen kişisel çıkar, akrabalara karşı fedakârlık, toplumsal ayırım gibi tercihler, büyük ölçüde zaman içinde daha fazla genetik uygunluğa ve hayatta kalma değerine sahip özelliklerin seçilmesiyle açıklanabilir. Ancak ona göre hayatta kalma değeri kısmen farklı sosyal ve fiziksel ortamlarda fayda maksimizasyonunun bir sonucudur. Bunu göstermek için, sosyo-biyolojinin temel sorunu olan fedakârlığın doğal seçiliminin, fedakârların ve bencillerin fayda maksimizasyonu davranışları arasındaki etkileşimi göz önünde bulundurarak nasıl çözülebileceğini ortaya koyar (Becker, 1976b, s. 826). Bu fedakârlık yaklaşımı sosyo-biyolojiyle benzerlik içerir. Edward O. Wilson'ın (2004, s. 155-156) sert ve yumuşak fedakârlık açıklamasında, insanı yumuşak bir fedakârlığa dâhil etmesi ve bunu fayda açısından yorumlaması, Becker'ın analiziyle paraleldir. Wilson'a göre yumuşak fedakârlık, nihayetinde bencildir. Yumuşak fedakâr, toplumdan kendisi veya en yakın akrabaları için karşılık bekler. İyi davranışları genellikle tamamen bilinçli bir şekilde hesaplayıcıdır ve manevraları toplumun dayanılmaz derecede karmaşık yaptırımları ve talepleri tarafından düzenlenir.

Kısacası Becker'ın aile ekonomisinde ele aldığı temalar ve aile içi insan münasebetleri, iktisadî yaklaşımın veya rasyonel seçim teorisinin her zaman ve her yerde uygulanabilirliğini göstermektedir. Yaklaşımın ana amacı, iktisadî analizin gücünü göstermek ve iktisat dışı alanlarda da bu gücü test etmektir. İnsan doğasına dair felsefi tartışmaları bir kenara koyarak ister sosyal bilimlere isterse de doğa bilimleri olsun her türlü bilimsel teoriyi iktisadî analiz mantığına davet etmektedir. Dolayısıyla Becker'ın bu kadar güçlü olan iktisadî yaklaşımı, metodolojik veya iktisadî emperyalizmin benzersiz bir örneğini sunmaktadır.

Metodolojik Emperyalizmin Uygulama Alanı Olarak Aile

İktisadî düşünce tarihçilerinin yakından aşına olduğu üzere marjinalist devrim, arz ve talebin sistematik bir analizini sağlamada azalan marjinal fayda ilkesine güvenmenin çok ötesine geçen yollarla ana akım neoklasik iktisadi kurmuştur. Marjinalist devrimden sonra, özellikle iki nitelik hayati öneme sahiptir. Birincisi, iktisat piyasa ile özdeşleşmiş, daha geniş toplumsal ve politik ilişkiler dışsal olarak verilen arka planda kaybolmuş ve diğer sosyal bilimlerden tarafından incelenmeye bırakılmıştır. İkincisi, analizin odağı, fayda maksimizasyonu biçiminde bireye ve optimize edici davranışa kaymıştır (Fine, 2000, s. 11). Bu iki nitelik, matematiksel modeller geliştirmeye imkân tanıdığı için iktisadi, diğer sosyal bilimlerden ayırmada ve hatta onlara üstünlük kurmada avantaj sağlamıştır. Matematiksel modellerin verdiği kesinliğe ve maksimize edici birey davranışlarına indirgenen iktisadî analiz, içsel tutarlılığı öne çıkaran kesin bilgi üretimini mümkün kılmıştır.

Kesin ve katı bir sosyal bilim olmanın öz güveniyle iktisat, tüketici teorisi, firma teorisi, piyasa, makro iktisadî aktivite gibi geleneksel araştırma alanlarının ötesine taşınarak bütün sosyal davranışları açıklamaya başlamıştır. İktisadî olmayan konular iktisadın araç ve yöntemleriyle anlaşılmaya çalışılmıştır (Lazear, 2000, s. 103). Bir nevi komşu sosyal bilimler, iktisadın kolonizasyonuna maruz kalmışlardır. İktisadın iktisat dışı alanlara uygulanma girişimi veya iktisadın kolonizasyon atılımı, yeni de değildir. Bu, 1930’larda Ralph William Souter tarafından “20. yüzyılda iktisat biliminin kurtuluşu, komşularının topraklarını işgal eden aydınlanmış ve demokratik bir ‘iktisadî emperyalizm’de yatmaktadır.” şeklinde dile getirilmiştir (Swedberg, 1990, s. 14). 1970’ler ise metodolojik emperyalizmin doruğa çıktığı zamanlardır. İktisadın kendi geleneksel sınırlarının ötesine genişlemesi anlamında metodolojik emperyalizm dört alanda dikkat çekmiştir. Birincisi, hukukun iktisadî analizidir. Hukukun iktisadî analizinde Aaron Director, Ronald Coase ve Richard Posner, öncü figürlerdir. İkincisi, yeni iktisat tarihidir. Robert Fogel ve Douglass C. North, yeni iktisat tarihinde etkili isimlerdir. Üçüncüsü, politikanın iktisadî analizi olarak kamu tercihi teorisi. Anthony Downs başta olmak üzere James Buchanan ve Gordon Tullock, dikkat çeken öncülerdir. Dördüncüsü ise doğurganlık ve aile ekonomisi gibi daha evvel Malthus’un ilgi duyduğu alanları, neoklasik iktisadın araçlarıyla canlandıran Becker’dır (Stigler, 1984, s. 303-304). Hiç şüphesiz metodolojik veya iktisadî emperyalizm denince akla ilk gelen iktisatçı Becker’dır.

Becker (1990, s. 39), metodolojik veya iktisadî emperyalizm kavramının yaptığı işi en iyi anlatan tanımlama olduğunu belirtmiştir. İlgi alanı, daha geniş anlamda sosyal bilimler olsa da Becker, neoklasik iktisadî teorinin sosyal bilim sorunlarını analiz etmek için en iyi araç setini sağladığına ikna olmuştur. Sosyologların, siyaset bilimcilerin, avukatların, antropologların veya biyologların geleneksel alanlarına tecavüz ettiği konusunda endişe duymamıştır. Aksine, iktisadî analizin bu tür sorunlara nasıl uygulanabileceğini göstermekten açıkça zevk almıştır (Sandmo, 1993, s. 7). Herhangi bir sosyal bilimin sınırlarına bakmaksızın insan davranışlarının anlaşılmasında iktisadî analizin gücüne sonsuz güven duymuştur. Aile ekonomisi, bu durumu göstermek için önemli bir uygulama alanıdır.

Becker’ın rasyonel seçim teorisine dayanarak ürettiği beşerî sermaye ve aile ekonomisi, ana akım neoklasik iktisadın en başarılı olduğu yönler olarak görülmüştür (Fine, 2000, s. 13). Ancak Becker, George Akerlof gibi meslekten iktisatçılardan eleştiriler de almıştır. Akerlof (1990, s. 73) Becker’ın yaptığına aksine, iktisada iktisadî olmayan “ıçgörüler” dâhil etmeye çalışmıştır. Akerlof’un amacı, iktisadın diğer şeylere ihtiyacı olduğunu göstermektir. Çünkü ekonomi işlememekte ve daha iyi işler hâle gelmesi için diğer alanların ıçgörülerine ihtiyaç duymaktadır. Akerlof, Becker’ın yaptığı gibi iktisadı diğer şeylere götürmenin her zaman iyi sonuçlar vermeyebileceği görüşündedir. Ancak Akerlof da metodolojik emperyalizmin “yeni” yüzünü temsil etmektedir. Bilgi asimetrisinden ve iktisat dışı alanların ıçgörüsünden bahsetmesi, bunu değiştirmemektedir. Çünkü rasyonel ve rasyonel olmayan geleneksel ayrıma bağlı kalarak iktisat ile diğer bilimler arasında bir ilişki hedeflemektedir. Çalışmalarında eksik bilginin zenginleştirilmesi ve genişletilmesi amacıyla rasyonalite ilkesinin uygulanması vardır. Normlar ve alışkanlıklar vb. diğer bilimlerden türetilen alternatif davranışsal ilkelerin, rasyonel ve rasyonel olmayan arasındaki geleneksel ayrımı yansıtacak şekilde dâhil edilmesi söz konusudur (Fine ve Milonakis, 2014, s. 219-221). Bu nedenle Akerlof’un dile getirdiği iktisat dışı ıçgörüler, iktisadî yaklaşıma bağlıdır ve Becker’ın açık metodolojik emperyalizmden daha “tehlikeli” bir anlama sahiptir.

Kısacası Becker’ın aile ekonomisi evlilik, boşanma ve aile büyüklüğü gibi yakın kararların bile alternatif eylemlerin avantaj ve dezavantajlarının tartılmasıyla alındığını varsayar. Aile üyelerine karşı fedakârlık, görev ve yükümlülük duygularına kritik bir şekilde bağlı olan tercihler tarafından belirlenir. Bu, iktisadî bir yaklaşımdır ve Becker için bu yaklaşımın hâlâ rakibi yoktur (Becker, 1993b, 402). Söz konusu rakipsiz yaklaşım, iktisat kadar sosyoloji-

de de ses getirmiştir. Bazı sosyologlar Becker'ın sosyolojik konuları iktisadî bir yaklaşımla incelemesini sosyolojideki tıkanıklığın aşılmasına yönelik bir girişim şeklinde yorumlayıp memnuniyet duyarken (Coleman, 1993) bazı sosyologlar ise disiplinlerinin istilaya uğradığını düşünüp rahatsız olmuşlardır (Baron ve Hannan, 1994; Kalleberg, 1995). Bununla birlikte Becker'ın çalışmaları sadece sosyolojiyle sınırlı değildir. Becker, insan davranışlarının bütün yönlerini iktisadî yaklaşımla açıklamaya çalışan bir teori geliştirmiştir. Teorisinin benzersiz olduğunu düşünmektedir. Fakat benzersiz olduğu düşünülen söz konusu teori, bütün sosyal ilişkileri iktisada indirgeyerek insanı da maddi bir makine şeklinde modellemektedir. Şayet insan bir makineye dönüşürse ve hayatını devam ettirirken aldığı tüm kararları faydasını maksimize edici şekildeyse artık insandan geriye pek bir şey kalmamış demektir.

Sonuç

Bu çalışmada, 1950'lerden 1990'lara kadar yaptığı çalışmalarla iktisat başta olmak üzere diğer sosyal bilimlerde de etkili olan Becker'ın aileye dair düşünceleri üzerinde durulmuştur. Becker, yaptığı çalışmalarla iktisadın kapsamını genişletip yeni aile ekonomisi adı altında yeni bir araştırma sahasının gelişimine katkı sunmuştur. Başta iktisatçılar olmak üzere bütün sosyal bilimcilere, iktisadî analizin açıklama gücünü göstermiştir. Söz konusu analiz gücünü benimseyenler tarafından iktisat, sosyal bilimler içinde en “bilimsel” sosyal bilim olarak nitelendirilirken eleştirmenler tarafından metodolojik olarak yayılmacı bir karakterle anılmıştır. Becker için her iki nitelendirme de sorun teşkil etmemektedir. Çünkü ona göre her ikisi de iktisadî yaklaşımın analiz gücünü göstermektedir.

Öte yandan Becker'ın aile dâhil tüm sosyal kurumları ve insan ilişkilerini iktisadî analizle açıklaması, “başarılarının” yanında büyük kısıtlar da içermektedir. Öncelikle, ilgili yaklaşım, insanı sadece maddi bir bedene hapsedmekte ve bunun dışında bir insan okumasının önüne ket vurmaktadır. Böylelikle insan yalnızca iktisadî hesap yapan bir makineye indirgenmektedir. Ağlayan, gülen, seven, nefret eden, sinirlenen ve kıskanan motivasyonlarla hareket edip toplumsal etkileşime giren bir canlı olmaktan çıkmaktadır. İkincisi, aile ilişkileri fayda maksimizasyonu çerçevesinde anlaşıldığında ve çocuklar birer iktisadî “yatırım” aracı olarak düşünüldüğünde aile içinde derin insani bağlar kaybolmakta ve çocuklar, dayanıklı tüketim malları olarak görülmektedir. Bu da insan ve nesne arasındaki nitelik farkını ortadan kaldırdığı için gayriinsani bir değerlendirmedir. Üçüncüsü, yine insan davranışlarının bütünüyle iktisadî maksimizasyona göre açıklanması, örtük de olsa, sosyo-biyoloji perspektifinin

benimsendiğini gösterir. Yumuşak fedakârlık sosyo-biyolojinin kabul ettiği bir motivasyondur. Ancak temelinde fayda fonksiyonu bulunmaktadır. Bununla da insan sadece biyolojik bir belirlenime tabi olmaktadır. Biyolojik belirleminin getirdiği indirgemecilikle insan, diğer insanlarla münasebete girerek geliştirdiği var olma biçimini terk etmektedir.

Kısacası Becker'ın büyük iddialarla sunduğu aile ekonomisi doğurganlık, fedakârlık, ebeveyn ve çocuk ilişkileri gibi iktisadın “unuttuğu” alanları tekrar iktisadın merkezine taşıyarak büyük bir başarı göstermiştir. Fakat aile gibi bir sosyal kurumu salt maddi ilişkilerin ürünü olarak görmesi ise büyük bir handikaptır. Başka bir deyişle Becker, aile üzerine düşünceleriyle iktisattaki tikanıklığı aşarak disiplinin sınırlarını genişletirken insanı tek boyuta indirgemekte ve insanın iktisat dışı motivasyonlarını yok saymaktadır.

Kaynakça

- Akerlof, G. A. (1990), George A. Akerlof, Richard Swedberg (ed.), *Economics and sociology, redefining their boundaries: Conversations with economists and sociologists* (61-71). Princeton: Princeton University Press.
- Baron, J. N. ve Hannan, M. T. (1994). The impact of economics on contemporary sociology. *Journal of Economic Literature*, 32(3), 1111-1146.
- Barro, R. J. ve Becker, G. S. (1989). Fertility choice in a model of economic growth. *Econometrica*, 57(2), 481-501.
- Becker, G. S. (1960). An economic analysis of fertility. Universities-National Bureau Committee for Economic Research (Ed.), *Demographic and Economic Change in Developed Countries* (209-240), New York: Columbia University Press.
- Becker, G. S. (1974). A theory of social interactions. *Journal of Political Economy*, 82(6), 1063-1093.
- Becker, G. S. (1976a). *The economic approach to human behavior*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Becker, G. S. (1976b). Altruism, egoism, and genetic fitness: Economics and sociobiology. *Journal of Economic Literature*, 14(3), 817-826.
- Becker, G. S. (1981). Altruism in the family and selfishness in the market place, *Economica*, 48(189), 1-15.
- Becker, G. S. (1988). Family economics and macro behavior. *The American Economic Review*, 78(1), 1-13.
- Becker, G. (1990). Gary S. Becker. Richard Swedberg (ed.), *Economics and sociology, redefining their boundaries: Conversations with economists and sociologists* (27-46). Princeton: Princeton University Press.
- Becker, G. S. (1993a). *A treatise on the family*. (2. Edition), Cambridge: Harvard University Press.

- Becker, G. S. (1993b). Nobel lecture: The economic way of looking at behavior. *Journal of Political Economy*, 101(3), 385-409.
- Ben-Porath, Y. (1982). Economics and the family-match or mismatch? A review of Becker's a treatise on the family. *Journal of Economic Literature*, 20(1), 52-64.
- Bilen, M. ve Yumuşak, İ. G. (2008). Gary S. Becker'ın iktisat bilimine ve beşeri sermaye teorisine katkıları. *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, 3, 1-14.
- Colander, D., Holt, R. P. F. ve Rosser, J. B. (2004). The changing face of mainstream economics. *Review of Political Economy*, 16(4), 485-499.
- Coleman, J. S. (1993). The impact of Gary Becker's work on sociology. *Acta Sociologica*, 36(3), 169-178.
- Fine, B. (2000). Economics imperialism and intellectual progress: The present as history of economic thought?. *History of Economics Review*, 32(1), 10-35.
- Fine, B. ve Milonakis, D. (2014). *İktisat emperyalizminden acayip iktisada: İktisat ve diğer sosyal bilimlerde arasında değişen sınırlar*. çev. Eren Kırmızıaltın ve Hüsnü Bilir, Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Heckman, J. J. (2015). Gary Becker: Model economic scientist. *The American Economic Review*, 105(5), 74-79.
- Hirshleifer, J. (1985). The expanding domain of economics, *The American Economic Review*, 75(6), 53-68.
- Ingham, G. (1996). Some recent changes in the relationship between economics and sociology. *Cambridge Journal of Economics*, 20(2), 243-275.
- Kalleberg, A. L. (1995). Sociology and economics: Crossing the boundaries. *Social Forces*, 73(4), 1207-1218.
- Küçüköğlü, Ü. B. (2025). Bir iktisat emperyalizmi örneği olarak Gary Becker'in iktisadi yaklaşımında sosyal antropolojinin kolonizasyonu. *Politik Ekonomik Kuram*, 9(3), 902-920.
- Lazear, E. P. (2000). Economic imperialism. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(1), 99-146.
- Lazear, E. P. (2015). Gary Becker's impact on economics and policy. *The American Economic Review*, 105(5), 80-84.
- Levent, A. (2017). İktisadi yeniden felsefeyle buluşturmak: Amartya Sen'in Adam Smith okuması. *İnsan ve Toplum*, 7(1), 117-137.
- Malthus, T. R. [(1798) 2017]. *Nüfus ilkesi*. çev. Çağla Taşkın, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Rosen, S. (1993). Risks and rewards: Gary Becker's contributions to economics. *The Scandinavian Journal of Economics*, 95(1), 25-36.
- Sandmo, A. (1993). Gary Becker's contributions to economics. *The Scandinavian Journal of Economics*, 95(1), 7-23.
- Sen, A. K. (1977). Rational fools: A critique of the behavioral foundations of economic theory. *Philosophy & Public Affairs*, 6(4), 317-344.
- Sen, A. K. (2011). Uses and abuses of Adam Smith. *History of Political Economy*, 43(2), 257-271.
- Smith, V. L. (1998). The two faces of Adam Smith. *Southern Economic Journal*, 65(1), 1-19.
- Smith, V. L. (2004). Human nature: An economic perspective. *Daedalus*, 133(4), 67-76.

- Smith, V. L. ve Wilson, B. J. (2019). *Humanomics: Moral sentiments and the wealth of nations for the twenty-first century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stigler, G. J. (1971). Smith's travels on the ship of state. *History of Political Economy*, 3, 265-277.
- Stigler, G. J. (1984). Economics: The imperial science?. *The Scandinavian Journal of Economics*, 86(3), 301-313.
- Swedberg, R., (1990). Introduction. Richard Swedberg (ed.), *Economics and Sociology, Redefining Their Boundaries: Conversations with Economists and Sociologists (3-23)*, Princeton: Princeton University Press.
- Wilson, E. O. (2004), *On human nature*. Cambridge: Harvard University Press.
- Yılmaz, F. (2002/2003). İktisat ve sosyoloji: Rakip kardeşlerin hâkimiyet mücadelesi, *Toplum ve Bilim*, 95, 61-84.